
KNJIŽNA POROČILA IN OCENE BOOK REVIEWS

237

Ivo Maroević: *Uvod v muzeologijo*. Ljubljana: Slovensko muzejsko društvo, 2020, 371 str.

Knjiga *Uvod v muzeologijo*, ki je bila objavljena v hrvaščini leta 1993, prevedena v angleščino leta 1998, je šele čez slaba tri desetletja doživela prevod v slovenščino, čeprav so nekateri slovenski muzealci uporabljali hrvaški original kot kanonski priročnik pri svojem delu. Prevoda tega obsežnega dela se je lotila arheologinja ddr. Verena Vidrih Perko in tako odločno presekala z drobencljivim nezanimanjem za teorijo muzealstva. Njen cenjeni mentor pri doktorski disertaciji iz muzeologije na zagrebški Filozofski fakulteti, umetnostni zgodovinar, muzeolog in konservator Ivo Maroević (1937–2007), je preminil, še preden je zaključila svoj študij v Zagrebu. Verena Vidrih Perko je bila prepričana, da mora takšno sistematično, pregledno in razumljivo napisano delo postati tudi del slovenskih predmetnikov univerzitetnega poučevanja muzealstva, ki je zdaj razdrobljeno med več oddelkov Filozofske fakultete v Ljubljani (dodiplomski in podiplomski študiji arheologije, etnologije in kulturne antropologije, umetnostne zgodovine in heritologije).

Maroevićev poglobljen konceptualni pogled na muzeologijo, njegova izkristalizirana terminologija in sistematična urejenost besedila pričajo, da je področje muzeologije obdelal natančno in na podlagi svojih predakademiških izkušenj, ko je delal kot kustos in konservator v Muzeju grada Siska, kot vodja dokumentacije in ravnatelj v Restavratorskem zavodu Hrvaške, preden je leta 1983 postal profesor muzeologije in ustanovil katedro za muzeologijo na Filozofski fakulteti v Zagrebu. *Uvod v muzeologijo* je nadgradnja nekaterih njegovih prejšnjih člankov iz osemdesetih let 20. stoletja, zato nekatera poglavja temeljijo ali so nastala s prestrukturiranjem, kombinacijo ali uporabo teh zgodnejših del.

Knjigo poleg uvodnega in zaključnega dela ter stvarnega kazala sestavljajo še tri podrobno členjena poglavja, ki prek zgodovinskega sosledja muzeologije, muzeografije in teorije muzeologije nudijo temeljne informacije o ideji muzeologije, ravnanju s predmeti, muzejski etiki, organizacijskih oblikah, raziskovanju in komunikaciji v preteklih in sedanjih muzejskih praksah. Verena Vidrih Perko je temu dodala še dobrodošel terminološki slovar, ki ga je pripravila na podlagi vsebine knjige. Od slovenskih avtorjev navaja le Petra Fistra in njegovo prav tako dobro poznano delo *Obnova in varstvo*

arhitekturne dediščine iz leta 1979, ki ga današnji muzealci dobro poznajo, saj je bilo leta dolgo temeljno delo pri izpiti iz muzeologije in konservatorstva vseh študijskih smeri na Filozofski fakulteti.

238

Maroević vidi tesno povezavo odnosa med muzejem in muzeologijo; oba povezuje zgodovinska razsežnost pomena in nastanka obeh pojmov. Muzej zbira, varuje, preučuje in komunicira snovni svet, da bi negoval in tolmačil človeški opredmeteni spomin, s čimer povezuje, dopolnjuje in osmišlja duhovno delovanje človeštva. Tolmačenje sveta preteklosti in sedanjosti je usmerjeno k humanizaciji okolja in k boljšemu človeškemu življenju. Muzej se je oblikoval v antiki, ko še ni bil povezan s predmeti in z zbiranjem, saj materialni svet takrat še ni bil prepoznan kot nosilec kolektivnega spomina. Šele renesansa je v svoji interpretaciji klasičnih antičnih kategorij uporabila izraz in pojem muzeja tudi za zbirko predmetov, ki je postala s svojo materialnostjo nosilec spomina, predmet pa je bil vključen v muzej z nalogo, da bi izpričeval celoto duhovnih pomenov, ki jih vsebuje. Zbirke so postale institucije in čas klasicizma ob koncu 18. in na začetku 19. stoletja je prinesel nov premik v definiciji razvoja pojma muzej. Muzej je kot institucija produkt 19. stoletja in za ta čas so značilne nove interpretacije preteklosti, prežete z racionalnostjo industrijske revolucije in iracionalnostjo romantičnega oziranja v preteklost. Postmoderna na začetku druge polovice 20. stoletja, ki je na novo relativizirala klasične vrednote v smeri njihove reinterpretacije znotraj sodobnega življenja, je časovno sovpadla s pojavom ekomuzeja, ta pa je na novo in v samem bistvu spremenil pojem muzeja. Postopoma se je začela izgubljati trdna vez med muzejem in predmetom, izoblikovana v renesansi, ponovno so se pojavile duhovne vrednote, a z drugačnimi predznaki.

Maroević opiše tudi postopen razvoj muzeologije. Najprej je bila to disciplina, ki je opisovala ravnanje s predmeti v muzejskih zbirkah in pozneje v muzejih. Dolgo se je zadržala zgolj na aplikacijski ravni. Šele v tridesetih letih 20. stoletja, po prvi mednarodni konferenci muzejskih delavcev (Madrid 1934), so stopili v ospredje nekateri drugi vidiki, ki so privedli do ločitve muzeografskega dela od miselno-idejnega muzeološkega pristopa. Njen razvoj je segal od pomožne discipline za mnoge temeljne znanstvene discipline prek discipline, ki je svoje področje dejavnosti iskala v preučevanju muzeja in njegovih dejavnostih, do discipline, ki se ukvarja z muzealnostjo predmeta. Z razvojem informacijskih znanosti je začela razlikovati med predmetom kot izvorom in nosilcem sporočil ter predmetom, ki je postal sredstvo komuniciranja. Pojavljajo se interpretacije predmeta, ki jim pripenjamo pomene glede na bogastvo njihovega pomenskega spomina. Muzeologija širi svoje zanimanje s predmeta na kontekst, pri čemer se zaveda njune medsebojne odvisnosti in jo določa. Kontekst, ambient, interpretacija so postali ključni elementi presoje, muzejski predmet je sicer še temeljni predmet preučevanja muzeologije, toda na popolnoma spremenjen način, v drugačnem kontekstu in v multidisciplinarnem okviru.

Odnos med muzejem in muzeologijo, ki se je vzpostavil v 20. stoletju kot rezultat zgodovinskega razvoja zbirk in načina njihovega ravnanja, po Maroevićevem prepričanju kaže znake razdvajanja; muzeologija se obrača k tolmačenju pojavnega sveta in komuniciranju njegovih pomenov, muzeji pa so krenili v smer odpiranja, ki jo nudi pestra paleta možnosti.

Maroevičeva knjiga je bila tako v času prve objave kot tudi še danes aktualna in uporabna tako za vsakdanje delo muzealcev kot tudi za oblikovanje novih vizij v muzealstvu, saj združuje tako praktične napotke in načela kot tudi teoretske premisleke. Odlična strukturna členitev s številnimi podpoglavji je dobro izhodišče tudi za univerzitetne pedagoge, ki lahko k že obstoječi vsebini za potrebe poučevanja muzeologije dodajajo nova spoznanja. To je res uvod v najzlahtnejšem pomenu besede, ki močno nagovarja, da kdo napiše še enako zlahtno nadaljevanje.

Mojca Ramšak

Katja Hrobat Virloget: *V tišini spomina: »Eksodus« in Istra.* Koper: Založba Univerze na Primorskem; Trst: Založništvo tržaškega tiska, 2021, 315 str.

Izr. prof. dr. Katja Hrobat Virloget v knjigi *V tišini spomina* obravnava kompleksne tematike preseljevanja in priseljevanja v Istro ter italijanski eksodus po drugi svetovni vojni. V osrčju dela sta vprašanji »Kdo bi prostovoljno zapustil svoj dom, svoje korenine in življenje?« in »Ali so migracije res bile tako prostovoljne?«. Avtorica se osredotoča na spomine tistih, ki so ostali v Istri, in tistih, ki so vanjo prišli. V ospredju so zgodbe in čustva ljudi, v katerih se posredno odražajo družbene in politične razmere. Njeni sogovorniki (53) so slovenski in italijanski Istrani ter priseljenci iz južnih republik nekdanje Jugoslavije. Za knjigo je značilno sprotno vpletanje pričevanj intervjuvancev v posamezna poglavja in s tem smiselno dopolnjevanje zgodovinskih podatkov. Glavna vodila dela so spraševanje o »prostovoljnosti« povojnih migracij, zapletenih odnosih med različnimi etničnimi skupinami na danem prostoru in fluidnosti istrske identitete, predvsem pa je avtorica hotela dati glas ljudem, katerih zgodbe se ne vklaplajo v nobenega od glavnih regionalnih nacionalnih diskurzov in ki tako do sedaj niso bili slišani.

Na začetku navede metodologijo dela ter nekaj ključnih konceptov in orodij, ki jih uporablja. Opisuje potrebo, da se po nekem številu slišanih žalostnih zgodb od sogovornikov nekoliko distancira, da se slišane zgodbe razčistijo, in to primerja z izkušnjami Nicole Lapierre, ki je raziskovala judovske spomine na holokavst. Obe se zavedata, da privzem take distance prinaša tveganje, da te imajo sogovorniki za nevhvaležneža.

Kasneje nas sooči z zgodovinskimi dejstvi, pregledom diskurza o »eksodusu« (gre za izrazito italijansko poimenovanje, ki v slovenskih in hrvaških študijah ni v uporabi) v slovenskih raziskavah ter tekmiškimi diskurzi o tem, kdo je večja žrtev. Istra je v 20. stoletju padla pod kar pet različnih oblasti. Istra in del Notranjske, Goriška in del Dalmacije so leta 1920 z rapalsko pogodbo prešli pod Italijo. Sledili sta dve desetletji fašističnega terorja, asimilacijske politike, prepoved slovenščine in hrvaščine v vseh javnih ustanovah in poitalijančevanje šol. Po drugi svetovni vojni je bilo s pariško mirovno pogodbo februarja 1947 ustanovljeno Svobodno tržaško ozemlje. Po Londonskem memorandumu oktobra 1954 je cona A padla pod Italijo, cona B pod Jugoslavijo in